

กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนของ
ชุมชนบ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

Participatory and Sustainable Management Strategies for Marine and
Coastal Resources of Ban Chongfuen Community, Koh Mak Sub-district,
Pak Phayun District, Phatthalung Province.

นิติยา ศรีพูล^{1*} และเบญจวรรณ เพ็งหนู²

Nitiya Sripoon^{1*} and Benchawan Pengnoo²

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขานิเทศศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

¹ Assistant Professor, Department of Communication Arts, Faculty of Communication Arts,
Hatyai University.

² เจ้าหน้าที่ประสานงาน, สมาคมรักษ์ทะเลไทย

² Coordinator, Thai Sea Watch Association.

*Corresponding author, E-mail: Nitiya@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนของชุมชนบ้านช่องฟืน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ผลการวิจัย พบว่า การหาวิธีการและการออกแบบการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาบริเวณชุมชนบ้านช่องฟืน ผ่านกระบวนการและกลไกกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น สามารถจำแนกกลไกการทำงานดังกล่าวเป็นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนได้ 3 กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์การปกป้องพื้นที่ประมง เป็นกลยุทธ์ที่เน้นเรื่องการป้องกันและดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งด้วยการกำหนด “แนวเขตอนุรักษ์หน้าบ้านช่องฟืน” ทำให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการใช้สิทธิของตนเองเพื่อการปกป้องทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง จนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนสัตว์น้ำที่มีให้จับกันตลอดทั้งปี ส่งผลต่อรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่ดีขึ้นในขณะเดียวกันพื้นที่อื่น ๆ รอบลุ่มน้ำทะเลสาบเกิดการยอมรับต่อกลยุทธ์การปกป้องพื้นที่ประมงของชุมชนบ้านช่องฟืน โดยมีความสนใจที่จะเรียนรู้และนำรูปแบบการปฏิบัติการดังกล่าวไปปรับใช้กับพื้นที่ของตนเองอีกด้วย

2. กลยุทธ์การออม เป็นกลยุทธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนบ้านช่องฟืนประสบปัญหาการประกอบอาชีพทำประมง คนในชุมชนจึงร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องฟืนและกลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนาบ้านช่องฟืน เพื่อเป็นกองทุนสำคัญในการบรรเทาทุกข์ของคนในชุมชน และฝึกนิสัยการออมเงินให้มีเงินทุนสำรองที่สามารถนำมาใช้และเป็นการพึ่งพาตนเองในยามจำเป็นได้ เงินปันผลจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนหนึ่งสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน ซึ่งปรากฏในรูปแบบของการสมทบทุนเป็นกองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม สำหรับใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟู ดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหน้าบ้านช่องฟืน

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน เป็นกลยุทธ์ของการทำกิจกรรมกลุ่มที่นำไปสู่รูปแบบการบริหารเชิงเศรษฐกิจชุมชน ลดการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมกลุ่มในชุมชนบ้านช่องฟืน ได้แก่ กลุ่มน้ายาง กลุ่มแพปลาชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ

คำสำคัญ กลยุทธ์การบริหารจัดการ, ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, อย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน, บ้านช่องฟืน

Abstract

The objective of this article was to investigate the participatory and sustainable management strategies for the marine and coastal resources of Ban Chongfuen Community, Koh Mak Sub-district, Pak Phayun District, Phatthalung Province. To collect the data, the document and field data via the in-depth interview and the small group conversation were carried out. The results showed that in searching for the methods and designing the restoration model of Songkhla Lake Basin in Ban Chongfoen Community through the process and mechanism of group activities, as the sustainable and participatory management strategies for the marine and coastal resources, three different strategies were classified as the following.

1. The fishery protection strategy focused on the prevention and maintenance of the marine and coastal resources by setting up "Ban Chongfuen's Front Reservation", noticing the participatory process of people in the community in exercising their rights for the marine and coastal resources protection and using the joined benefits of people in the community and the nearby areas with a concrete outcome. Seen by the increase in the number of rich aquatic creatures throughout a year, the community had the better income and well-being. Meanwhile, the surrounding areas of the lake basin were widely

accepted this strategy to protect the fishing grounds of the community and were interested in learning and applying such an operational model to their zones.

2. The savings strategy occurred during the period of encountering fishing problems of the community; therefore, people in the community had set up the welfare savings group of Ban Chongfuen and the women's savings group to develop the community, funding the welfare for people in the community, and forming the habit of saving money for their reserves. The dividends for the membership could partly benefit the community which appeared in the form of funds for the marine and environmental rehabilitation: restoring, maintaining, and conserving the marine and coastal resources in the front of the community.

3. The strategy for enhancing the income for households was the group activities that led to become the model of community economy management, reducing the exploitation from middlemen and increasing the income for members. The group activities in Ban Chongfuen Community included the latex group, the community fish market group, and the aquatic processing enterprise.

Keywords: Management Strategies, Marine and Coastal Resources, Participatorily and Sustainably, Ban Chongfuen

บทนำ

ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง นับเป็นฐานทุนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย สถานภาพทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งอิทธิพลของปัจจัยที่มาจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลก ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล ได้แก่ ป่าชายเลน ป่าชายหาด แหล่งหญ้าทะเล แนวปะการัง สัตว์และพืชทะเล และระบบนิเวศพื้นทะเลเสื่อมโทรมลง รวมทั้งการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติและปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่มีผลกระทบต่อความสมดุลทางระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

สถานภาพทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยเฉพาะทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีระบบนิเวศหลากหลายทั้งที่เป็นสภาพน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม เนื่องจากเป็นพื้นที่รองรับน้ำฝนจากป่าต้นน้ำลำคู่แม่ น้ำลำคลองหลายสายแล้วไหลออกสู่ทะเลอ่าวไทย ปริมาณและสภาพน้ำทะเลสาบขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำจืดและน้ำทะเลที่ไหลเข้ามา ทะเลสาบมีพื้นที่อยู่ในเขตจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 1,042 ตารางกิโลเมตร (651,250 ไร่) โดยทะเลสาบแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วน คือ 1) ทะเลน้อย อยู่บริเวณทิศเหนือสุดของทะเลสาบ ติดกับตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีขนาดค่อนข้างเล็ก ลักษณะคล้ายบึง มีวัชพืชขึ้นปกคลุมมาก สภาพนิเวศเป็นน้ำจืด เป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำจำนวนมาก จนได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยหรือที่นิยมเรียกว่า “อุทยานนกน้ำทะเลน้อย” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 2) ทะเลสาบสงขลาตอนบน (ทะเลหลวง) ด้านทิศตะวันตกติดกับพื้นที่จังหวัดพัทลุง และทิศตะวันออกติดกับอำเภอระโนดและอำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 473 ตารางกิโลเมตร (295,625 ไร่) ระดับน้ำลึกเพียง 2-3 เมตร มีการจัดทำประตูน้ำปิดกั้นน้ำเค็มรุกเข้าสู่ทะเลสาบ ทำให้ทะเลสาบส่วนนี้กลายเป็นน้ำจืด เป็นแหล่งอาศัยของทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญ คือ โลมาอิรวดี โดยปัจจุบันพบอยู่เพียง 20 ตัว บริเวณนี้ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 3) ทะเลสาบสงขลาตอนกลาง อยู่ด้านทิศใต้ของทะเลสาบตอนบน ด้านทิศตะวันตกติดกับอำเภอบางแก้วและอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ส่วนด้านทิศตะวันออกติดกับอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีเกาะในทะเลสาบส่วนนี้อยู่หลายเกาะ บางเกาะได้ประกาศเป็นเกาะสัมปทานรังนกนางแอ่น พื้นที่ของทะเลสาบตอนกลาง มีประมาณ 360 ตารางกิโลเมตร (225,000 ไร่) บริเวณนี้ได้อิทธิพลของความเค็มจากการไหลเข้ามาทางคลองเชื่อมบริเวณตำบลปากรอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา จึงมีสภาพเป็นน้ำกร่อย และได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 และ 4) ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง อยู่ทางทิศใต้สุดของทะเลสาบสงขลา ติดกับอำเภอลือเตย อำเภอควนเนียง อำเภอหาดใหญ่ และออกสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอเมืองสงขลา พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 182 ตารางกิโลเมตร (113,750 ไร่) ความลึกเฉลี่ยเพียง 1.5 เมตร สภาพน้ำมีความเค็มจากอิทธิพลการขึ้นลงของน้ำทะเลโดยตรง

จากความพิเศษของสภาพระบบ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็มของทะเลสาบสงขลา ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ทั้งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบและรอบพื้นที่ทะเลสาบ ทำให้ผู้คนเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่หลากหลายรูปแบบ ผลกระทบที่ตามมาคือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทะเลสาบที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและทรัพยากรเป็นอย่างมาก อันมีสาเหตุมาจากโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ทั้งการปิดปากกระวะ การสร้างท่าเรือน้ำลึก การปล่อยน้ำทิ้งจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรมและสารเคมีจากการทำเกษตรกรรมบนพื้นที่ต้นน้ำ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้สัตว์น้ำในทะเลสาบลดลงอย่างรวดเร็ว ชาวประมงในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่ดำรงชีวิตโดยการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลสาบเป็นหลัก ได้รับผลกระทบทั้งในเรื่องรายได้และความเป็นอยู่เป็นอย่างมาก ส่งผลให้มีการเกิดการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพจากการทำประมงไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือประกอบอาชีพรับจ้าง เพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว

“ชุมชนบ้านช่องพิน” หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับรู้ถึงปัญหาและได้รับผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของทะเลสาบเช่นกัน โดยมองปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำประมงไปประกอบอาชีพอื่นๆ และการทำการประมงโดยใช้เครื่องมือทำลายล้างไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหามา แต่จะกลับทำให้ทะเลสาบถูกทำร้ายมากยิ่งขึ้น หากจะให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจจะเข้าไป

ชาวบ้านชุมชนบ้านช่องพินจึงร่วมกันหาวิธีการในการแก้ไขปัญหา คือ การรวมตัวกันของชุมชนเพื่อจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมอยู่ให้อยู่ในสภาพที่สามารถสนับสนุนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนได้เหมาะสมในระดับหนึ่ง โดยร่วมมือกัน “การจัดทำเขตอนุรักษ์หน้าบ้าน” เป็นเขตทดลองที่ชุมชนช่วยกันทำขึ้น การดำเนินการในช่วงแรกๆ เป็นเพียงกลุ่มคนกลุ่มเล็กๆ การดำเนินงานจึงยังไม่มีความต่อเนื่อง หลังจากนั้นมีการทดลองการจัดทำเขตอนุรักษ์ในรูปแบบ “เขตห้ามล้อมกระตังน้ำบ้านช่องพิน” โดยใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพินในการสนับสนุนกิจกรรมเขตห้ามล้อมกระตังน้ำดังกล่าว มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ มีการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับที่เข้มงวดขึ้น ได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นอย่างดี รูปแบบการอนุรักษ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน กล่าวคือ จำนวนสัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้น ทั้งสัตว์น้ำตามธรรมชาติและสัตว์น้ำจากการปล่อย รายได้จากการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้การกำหนดเขตอนุรักษ์ฯ เป็นเพียงวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่ทั้งนี้ก็ยังไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน ยังคงมีการลักลอบทำการประมงผิดกฎหมายบ้างเป็นครั้งคราว และมีปัญหาให้ชุมชนร่วมกันแก้ไขอยู่เสมอ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยต้นทุนทางสังคม ทั้งเวลา แรงงานและงบประมาณ จึงเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาในระยะยาวซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้น มีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีทุกภาคส่วน รวมทั้งการสร้างตระหนักหรือการมีจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตนเอง โดยการรวมกลุ่มการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ “การอยู่รอดของชุมชน” กล่าวคือ ทรัพยากรต้องมีความอุดมสมบูรณ์ ในทะเลมีปลา กุ้ง ให้จับอย่างตลอดจนชั่วลูกชั่วหลาน ดังนั้นการร่วมกันออกแบบและหาวิธีการในการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาบริเวณชุมชนบ้านช่องพินผ่านกระบวนการและกลไกของกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ดังนี้

ปี พ.ศ. 2533 ปรีกษาหรือการจัดทำเขตอนุรักษ์

ปี พ.ศ. 2534 จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน

ปี พ.ศ. 2536 จัดตั้งชมรมประมงอำเภอปากพะยูน และ กลุ่มประมงอาสา

ปี พ.ศ. 2538 ประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่อำเภอท่ายาง บ้านเกาะหมาก บ้านเกาะโคบ และอ่าวบางเตง

ปี พ.ศ. 2548 จัดทำหลักสูตรเกาะหมากศึกษา และจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำชุมชน โดยมีกติกาคือข้อตกลงชุมชน

ปี พ.ศ. 2551 จัดตั้งสมาคมชาวประมงรักษ์ทะเลสาบ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง

ปี พ.ศ. 2553 จัดตั้งกลุ่มกองทุนเครื่องมือประมง

ปี พ.ศ. 2559 ปรับปรุงกติกาชุมชน ว่าด้วยเรื่องข้อตกลงการอนุรักษ์ฟื้นฟู “เขตอนุรักษ์”

ปี พ.ศ. 2560-2561 จัดตั้งโรงแปรรูปสัตว์น้ำในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลาทะเลสาบจังหวัดพัทลุง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการเพิ่มรายได้ของคนในชุมชน

การรวมตัวของกลุ่มดังกล่าวข้างต้น มีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า กระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านช่องพินันนี้ใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนอย่างไรบ้าง เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำผลจากการศึกษาที่ได้รับมาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือความเสื่อมโทรมของทรัพยากร การขับเคลื่อนการขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์ และการผลักดันให้เกิดเป็นนโยบาย “ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการชายฝั่งทะเลสาบพัทลุง” ผ่านกลไกคณะกรรมการประมงจังหวัด เพื่อการจัดการเป็นแผนยุทธศาสตร์ของชุมชนในรูปแบบของ “แผนชุมชนพึ่งตนเอง” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนของชุมชนบ้านช่องพินัน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลไว้ในหลากหลายทรรศนะ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. อำนาจ เจริญศิลป์ (2543: 2) ได้กล่าวถึงการจัดการ หมายถึง การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่าดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น รวมถึงการจัดหา การเก็บรักษา ซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้งการสงวนเพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืน (Sustained Yields) ต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติ

2. สุกใจ วันอุดมเดชาชัย (2556: 11) ได้กล่าวถึงการจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานที่มีการประสานงานของกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการทำงานดังกล่าวสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ขององค์การกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2552) ได้ให้คำจำกัดความของการจัดการและเขตชายฝั่งทะเลไว้ว่าการจัดการ (Management) เป็นกิจกรรมอันหนึ่งที่มีงควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น การพยายามหยุดการทำลายป่าชายเลนบริเวณที่ราบน้ำทะเลขึ้นถึง เพื่อที่จะลดการพังทลายของฝั่งทะเลเนื่องจากถูกน้ำทะเลกัดเซาะ และเพื่อป้องกันแหล่งอาศัย ที่หาอาหารของสัตว์น้ำ เป็นต้น เขตชายฝั่งทะเล (Coastal Zone) หมายถึง พื้นที่ผิวโลกที่มีสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะครอบคลุมทั้งบริเวณส่วนที่เป็นพื้นดิน และพื้นน้ำทะเลที่ติดต่อนั่นโดยส่วนพื้นดินได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเล และในส่วนพื้นน้ำทะเลซึ่งพื้นดินสามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาถึง เช่น น้ำจืด และตะกอนดินจากบริเวณที่สูงจะไหลลงสู่ชายฝั่งและลงสู่ทะเล อิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ช่วยลดความเค็มของน้ำทะเล และนำแร่ธาตุอาหารมาสู่ทะเล ซึ่งช่วยให้โซ่อาหาร (food chain) บริเวณชายฝั่งสามารถดำรง

อยู่ได้ อิทธิพลจากน้ำทะเลสามารถพบได้ในบริเวณพื้นดิน เช่น น้ำทะเลไหลบริเวณปากแม่น้ำและแม่น้ำ กระแสน้ำทะเลที่กัดเซาะพื้นที่ชายฝั่ง ดินมีความเค็ม เป็นต้นอิทธิพลจากทะเลและจากฝั่งรวมกัน ทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะและไม่อาจพบได้ทั่วไปในบริเวณที่เป็นพื้นดินบนบกหรือพื้น น้ำทะเลล้นวน ๆ เช่น ป่าชายเลน แนวปะการัง หญ้าทะเล เป็นต้น (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552)

3. เกษม จันทร์แก้ว (2545: 16) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ให้สมดุลกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันเสนอแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่และเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

4. สุวลักษณ์ สารุมนัสพันธ์ (2554: 150) ได้กล่าวถึงการจัดการชายฝั่ง หมายถึง การควบคุมหรือการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ แผนหรือนโยบายการจัดการชายฝั่งที่วางไว้ซึ่งก็คือการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง โดยการจัดการ การใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

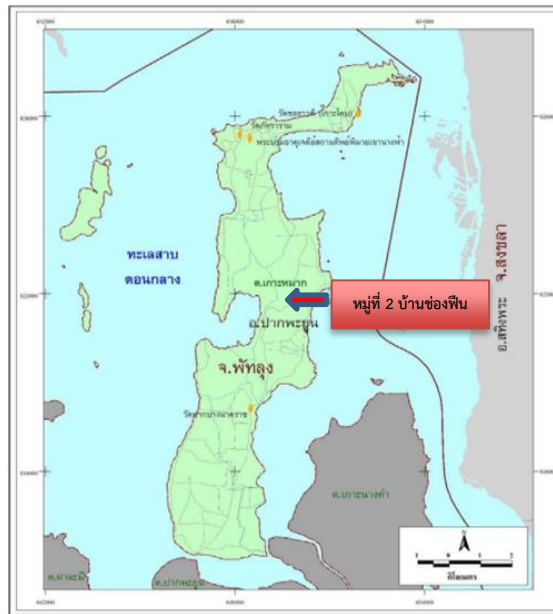
ดังนั้น ผู้วิจัยสรุปว่าการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งควบคุมป้องกัน และรักษาทรัพยากรชายฝั่งทะเลให้เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่วางไว้โดยชุมชน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่และเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนของชุมชนบ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา** คือ หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนประมงขนาดเล็ก ๆ อยู่ในพื้นที่ทะเลสาบตอนกลาง (ทะเลสาบสงขลามี 4 ตอน คือ 1. ทะเลน้อย 2. ทะเลสาบตอนบน 3. ทะเลสาบตอนกลาง 4. ทะเลสาบตอนล่าง) อายุประมาณ 150 ปี มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา (อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา)
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลปากพะยูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา (ตำบลเกาะนางคำ)
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา (ตำบลฝาละมี) ทะเลสาบสงขลาตอนกลาง

ภาพที่ 1 แสดงแผนที่หมู่บ้านช่องพิน หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
ที่มา: <http://www.khomak.go.th/page.php?id=4619>

2. ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 30 คน ประกอบด้วย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน จำนวน 5 คน ชมรมประมงอำเภอปากพะยูนและกลุ่มประมงอาสา จำนวน 5 คน บุคลากรทางการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 5 คน สมาคมชาวประมงรักษ์ทะเลสาบ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง จำนวน 5 คน กลุ่มกองทุนเครื่องมือประมง จำนวน 5 คน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลาทะเลสาบ จังหวัดพัทลุง จำนวน 5 คน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ทำงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก ร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ ประกอบด้วย เอกสารข้อมูลชุมชน เอกสารการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีการรวบรวมไว้ทั้งในส่วนของชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนและสถานศึกษา

3.2 ข้อมูลภาคสนาม

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 30 คน ซึ่งระบุไว้ในหัวข้อผู้ให้ข้อมูลข้างต้น

2) การสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 6 ครั้ง เพื่อร่วมกันทบทวนและถอดบทเรียนการทำงานของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เช่น การจัดทำเขตอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การกำหนดกฎกติกาชุมชน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เกาะหมากศึกษา การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การปลูกป่าชายเลน เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร บันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกการสนทนากลุ่มย่อย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทำไปพร้อม ๆ กับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้เพื่อให้ข้อมูลเป็นไปตามหลักวิชาการ และก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็น จะทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำเชื่อถือจากแหล่งที่ต่างกันในด้านเวลา สถานที่และบุคคล โดยการกำหนดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่สามารถตรวจสอบกันได้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการออกแบบและการหาวิธีการในการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาบริเวณชุมชนบ้านช่องพินผ่านกระบวนการและกลไกของกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานในแต่ละกลุ่ม และสามารถจำแนกกลไกการทำงานเหล่านั้นออกเป็นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนได้ 3 กลยุทธ์ ดังนี้

1. กลยุทธ์การปกป้องพื้นที่ประมง

เป็นกลยุทธ์ที่เน้นเรื่องการป้องกันและดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งด้วยการกำหนด “แนวเขตอนุรักษ์หน้าบ้านช่องพิน” ซึ่งจุดเริ่มต้นของการกำหนดแนวเขตอนุรักษ์นั้น หากย้อนอดีตไปเมื่อ 40-50 ปี (ก่อนปิดป่ากระวะ พ.ศ. 2498) ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำทะเลสาบตอนกลางบ้านช่องพิน เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสภาพน้ำกร่อย และจืด ตามฤดูกาล มีความลึก 2.50-30 เมตร ทะเลมีความสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด เช่น ปลากระบอก กุ้งหัวมัน กุ้งก้ามกราม ปลาชี่ตั้ง ปลาหมี่หลัง (ปลาดุกทะเล) ปลากระเบน ปลาโคบมัน ปลาพรหม ปลาตุ้ม ฯลฯ ซึ่งพันธุ์สัตว์น้ำเหล่านี้ ล้วนเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สร้างรายได้หลักให้แก่คนในชุมชนบ้านช่องพินและพื้นที่บริเวณใกล้เคียงรอบ ๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบ และด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบที่เต็มไปด้วยทรัพยากรในทะเล จึงทำให้การทำมาหากินและการใช้ชีวิตของคนในชุมชนต้องพึ่งพิงทรัพยากร โดยมีรายได้หลักจากการทำประมง ส่งผลให้ชาวประมงต่างพยายามหาวิธีการในการเพิ่มปริมาณการจับให้มากยิ่งขึ้น ผลกระทบที่ตามมา คือ การพัฒนาเครื่องมือประมงและวิธีการจับที่ทันสมัย กอปรกับการพัฒนาในพื้นที่รอบทะเลสาบที่มุ่งหวังผลผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อการส่งออก การปิดกั้นทางเข้าออกของน้ำจากทะเลสาบออกสู่อ่าวไทย บริเวณหัวเขาแดงของท่าเรือน้ำลึกที่เปิดใช้เมื่อปี 2531 ส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศน์ของทะเลสาบที่ไม่สามารถไหลเวียนเป็นปกติได้ คลองสายต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมต่อกันตั้งแต่ต้นน้ำ(เทือกเขาบรรทัดถึงปลายน้ำ) ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดของทะเลสาบถูกตัดขาด ทำให้เกิดการทับถมของตะกอนไม่สามารถถ่ายเทได้ ก่อให้เกิดน้ำตื้นเขิน พันธุ์กุ้ง ปลา ตัวเล็กที่อพยพจากอ่าวไทย เข้ามาทางปากน้ำหัวเขาแดง และมาเจริญเติบโตในทะเลสาบก็ลดน้อยลง การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานหรือครัวเรือนรอบ ๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบ ก่อให้เกิดน้ำเน่าเสีย การใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง เช่น อวนรุน โพงพาง การบุกรุกป่าพรุ ป่าชายเลน

การกัดเซาะชายฝั่ง ฯลฯ สาเหตุสำคัญเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทะเลสาบ ชาวประมงจับสัตว์น้ำได้น้อย รายได้ก็น้อยตามไปด้วย ชาวประมงบางรายต้องขายเรือ ผันตัวเองไปรับจ้างงานต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ แต่ทั้งนี้ยังมีชาวประมงอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ยอมจำนนต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และยังมี ความเชื่อมั่นว่า “ทะเลไม่มีวันตาย” トラバドที่ทะเลไม่แห้ง กุ้ง หอย ปู ปลา สัตว์น้ำก็ต้องมีอยู่ปริมาณ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับช่วงฤดูกาลเท่านั้น เพียงแค่ทุกคนอย่าจับสัตว์น้ำแบบล้างผลาญ ควรจะคืนชีวิตให้กับทะเลบ้าง (เป็นคำพูดของ นายอืด มัชยม อายุ 89 ปี ผู้เฒ่าและปราชญ์ชาวบ้าน แห่งบ้านช่องพิน กล่าวไว้เมื่อ ปี 2554)

ในปี พ.ศ. 2533 มีการกำหนด “เขตอนุรักษ์หน้าบ้านช่องพิน” เป็นวิธีการการอนุรักษ์ ปกป้องพื้นที่พุทธรักษาทางทะเลแห่งแรกของตำบลเกาะหมาก อ. ปากพะยูน จ. พัทลุง และเป็นพื้นที่แห่งแรกในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง เริ่มต้นจากแกนนำและคนในชุมชนร่วมกันกำหนดพื้นที่เขตเลหน้าบ้าน โดยการนำไม้ไผ่และไม้เสม็ดมาปักเป็นแนวเขตอนุรักษ์ พร้อมเขียนข้อความว่า “เขตห้ามจับกระตังน้ำบ้านช่องพิน” เพื่อประกาศให้คนทั้งในและนอกชุมชนบ้านช่องพินห้ามทำประมงประเภทล้อมกระตังน้ำ โดยมีกติกาและข้อตกลงของชุมชนที่ผ่านมติการรับรองจากผู้ใหญ่บ้านและประธานชมรมชาวประมงรักษ์ทะเลสาบอำเภอปากพะยูน ดังนี้

1. ห้ามล้อมกระตังน้ำทุกชนิด จากเขตอนุรักษ์ในระยะ 750 เมตร
2. ห้ามวางอวนขนาดต่ำกว่า 5 เซนติเมตร ยกเว้นฤดูกุ้งหัวมัน ช่วงเดือนตุลาคมถึงมกราคม
3. หากมีการปล่อยกุ้งกุลาดำ ห้ามวางอวนต่ำกว่า 3 เซนติเมตร
4. ห้ามทอดแหต่ำกว่า 3 เซนติเมตร
5. ห้ามดักไซแม่กุ้งที่มีตาอวน ขนาดต่ำกว่า 4 เซนติเมตร
6. ห้ามถีบรูปลามิหลังภายในเขตอนุรักษ์
7. ห้ามยิงปลาและวางยาเบื่อภายในเขตอนุรักษ์

เขตห้ามล้อมกระตังน้ำบ้านช่องพิน ได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำปีละไม่ต่ำกว่า 5-10 ครั้ง จนเริ่มเห็นผลการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน นั่นคือ ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น โดยสังเกตจากจำนวนสัตว์น้ำที่ชาวประมงบ้านช่องพินจับได้มีมากขึ้น ชาวประมงมีรายได้เฉลี่ย 800-1,000 บาท/วัน นอกจากนี้ยังมีการพบพันธุ์ปลาที่สูญพันธุ์ไปจากทะเลบ้านช่องพินเมื่อ 5-10 ปีที่แล้วคือ ปลาโคบ และปลาพรหม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้คนในชุมชนมีความรักและหวงแหน ช่วยกันปกป้องดูแลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างจริงจัง โดยทุกวันที่ 19 ของทุกเดือน มีการประชุมเพื่อสรุปสถานการณ์ การดำเนินงาน กิจกรรมของเขตห้ามล้อมกระตังน้ำบ้านช่องพิน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการปรับปรุงแบบเขตห้ามล้อมกระตังน้ำบ้านช่องพิน เป็นเขต 2 ชั้น ดังนี้

เขตชั้นที่ 1 เป็นเขตปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ (เขตริมตลิ่ง) ซึ่งมีระยะทางห่างจากตลิ่งออกไป 150 เมตร ความยาว 3,000 เมตร ตลอดแนวบ้านช่องพิน โดยมีกติกาข้อตกลง ดังนี้

1. ห้ามวางกีดทุกชนิดภายในเขตปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำจากตลิ่ง ประมาณ 250 เมตร
2. ห้ามทอดแหภายในเขตปล่อยปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
3. ห้ามดักไซกุ้งนาภายในเขตอนุรักษ์
4. ห้ามไล่กุ้งภายในเขตอนุรักษ์
5. ห้ามลือรู่ และจับบอกลามิหลัง (ปลาตุ๊กทะเล)ภายในเขตอนุรักษ์
6. ห้ามดักไซแม่กุ้ง ตาอวนต่ำกว่า 4 เซนติเมตร
7. ห้ามยิงปลาทั่วไปภายในเขตอนุรักษ์
8. ห้ามร่าวเบ็ดภายในเขตอนุรักษ์
9. ห้ามครอบเที่ยวภายในเขตอนุรักษ์

เขตชั้นที่ 2 เขตห้ามล้อมกระทุ้งน้ำ เป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากเขตริมตลิ่ง ความกว้าง 850 เมตร ความยาว ตามแนวตลอดบ้านช่องพิน 3,000 เมตร โดยมีกติกาข้อตกลงร่วมกัน คือ

1. ห้ามล้อมกระทุ้งน้ำทุกชนิด จากเขตในประมาณ 850 เมตร
2. ห้ามวางกีดต่ำกว่า 5 เซนติเมตร (ยกเว้นฤดูกุ้งหัวมัน)
3. ถ้าหากมีการปล่อยพันธุ์กุ้งกุลาดำ,ห้ามมิให้วางกีดต่ำกว่า 5 เซนติเมตร
4. ห้ามทอดแห ต่ำกว่า 3 เซนติเมตร
5. ห้ามดักไซแม่กุ้งตามอวนต่ำกว่า 4 เซนติเมตร
6. ห้ามลือรู่มีหลังภายในเขตฯ
7. ห้ามยิงปลาทั่วไปภายในเขตอนุรักษ์

การกำหนด “แนวเขตอนุรักษ์หน้าบ้านช่องพิน” ดังกล่าวข้างต้นมีกลุ่มประมงอาสา ซึ่งเป็นชาวประมงที่อาสาสมัคร จำนวน 9 คน ทำหน้าที่ในการตรวจตรา ดูแล หากผู้ใดไม่ให้ความร่วมมือหรือละเมิดกติกาข้อตกลง มีบทลงโทษ คือ ครั้งที่ 1 ตักเตือน และครั้งที่ 2 आयัติเครื่องมือทำประมง หลังจากนั้นจะนำเครื่องมือประมงที่ถูกอายัติทำการเปิดประมูลในชุมชนบ้านช่องพิน เพื่อให้คนในชุมชนได้ประมูล เครื่องมือประมงในราคาที่ถูกลงกว่าราคาในตลาดทั่วไป และนำเงินที่ได้นั้นเข้าบัญชีกองทุนฟื้นฟูทะเลบ้านช่องพิน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ อาทิ จ่ายค่าน้ำมันในการตรวจตราในทะเล การจัดซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ในการดูแลรักษาเขตอนุรักษ์ การจ่ายค่าตอบแทนกลุ่มประมงอาสา และสมทบซื้อพันธุ์กุ้งพันธุ์ปลาสำหรับกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย อาทิ หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด จังหวัดพัทลุง สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่ 5 จังหวัดสงขลา สำนักงานประมงอำเภอ ประมงจังหวัดพัทลุง และสมาคมรักษ์ทะเลไทย

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษทะเลสาบ ในปี พ.ศ.2549 เป็นกลุ่มกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ต.เกาะหมาก และมีการเรียนการสอนในโรงเรียนพื้นที่ ต.เกาะหมาก 8 โรงเรียน และ ต.ปากพะยูนในนามของ “เครือข่ายเยาวชนต้นกล้า” อ. ปากพะยูน จ.พัทลุง ซึ่งเป็นการสืบทอด สร้างคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้ ความตระหนักและทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วมฟื้นฟู ทะเลสาบ ในปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 63 คน

กลยุทธ์การปกป้องพื้นที่ประมง ทำให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการใช้สิทธิของตนเองในการปกป้องทรัพยากร เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของสัตว์น้ำที่มีให้จับกันตลอดทั้งปี ส่งผลต่อรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันพื้นที่อื่นๆ รอบลุ่มน้ำทะเลสาบเกิดการยอมรับต่อกลยุทธ์การปกป้องพื้นที่ประมงของชุมชนบ้านช่องฟืน โดยมีความสนใจที่จะเรียนรู้และนำรูปแบบการปฏิบัติการเหล่านั้นไปปรับใช้กับพื้นที่ของตนเองอีกด้วย

2. กลยุทธ์การออม

เป็นกลยุทธ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนบ้านช่องฟืนประสบปัญหาการประกอบอาชีพการทำประมงเนื่องจาก ปริมาณสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อรายได้ลดน้อยลง ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์การทำประมง ไม่มีการออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น และเป็นหนี้สินทั้งในและนอกระบบ กลุ่มแกนนำจึงเกิดแนวคิดที่ต้องการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แต่การที่จะให้คนในชุมชนมารวมตัวเพื่อประชุมและหาแนวทางในการฟื้นฟูนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก กลุ่มแกนนำจึงพยายามหารูปแบบและวิธีการการรวมกลุ่มของคนในชุมชนหลากหลายแนวทาง จนเกิดความคิดในการจัดตั้งกลุ่มในการออมดังนี้

2.1 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องฟืน น่าจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะสามารถรวมกลุ่มคนในชุมชนได้ และที่สำคัญคนในชุมชนได้ฝึกนิสัยการออมเงิน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน รายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพทำประมง (ขายอาหารทะเล) เงินไม่เหลือให้เก็บหอมรอมริบ จึงได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาพูดคุยกับนายไสว หนูยก ซึ่งในขณะนั้นทำงานด้านการพัฒนาชุมชน ภายใต้โครงการแลได้ หรือ ในปัจจุบัน คือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย หลังจากนั้นนายไสว หนูยก จึงพากลุ่มแกนนำชุมชนบ้านช่องฟืน จำนวน 5 คน ไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังจากนั้นกลับมาจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์สวัสดิการบ้านช่องฟืน ใช้มัสยิดของชุมชนเป็นสถานที่ทำการกลุ่มฯ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

- 1) เพื่อฝึกนิสัยการออมเงินของคนในชุมชน
- 2) เพื่อจัดตั้งกลุ่มกองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนถึงตาย
- 3) เพื่อเป็นเวทีประชาธิปไตยฉบับชาวบ้าน
- 4) เพื่อให้เกิดความสามัคคีของชาวบ้านในชุมชน
- 5) เพื่อให้ชุมชนมีเงินทุนสามารถพึ่งตนเองได้

6) เพื่อจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูการจัดการทรัพยากร

แนวคิดของกลุ่มออมทรัพย์ฯ คือ การออมทรัพย์เพื่อพัฒนาคน พัฒนาทุน พัฒนาระบบประชาธิปไตยระดับพื้นฐาน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การปลดปล่อยหมู่บ้านชนบทออกจากพันธนาการแห่งหนี้สินของสถาบันการเงินเอกชน สถาบันการเงินของรัฐและนายทุน และที่สำคัญกลุ่มออมทรัพย์จะต้องปลดปล่อยให้ประชาชนออกจากความเชื่อที่ว่า ชนบทไม่มีเงิน เขาพัฒนาชนบทไม่ได้ ถ้าไม่มีรัฐบาลหรือองค์กรภายนอกมาช่วยเหลือ จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่ขาดความเชื่อมั่นและกลัวการล่มสลายของกลุ่มฯ สมาชิกกลับเห็นคุณค่า เพราะการที่คนหลาย ๆ คนมาออมเงินกันนั้น เป็นการเพิ่มโอกาสของตนเอง คือ ทำให้มีเงินใช้ในระยะเวลา และในขณะเดียวกันเงินจำนวนหนึ่งที่สะสมกันไว้จะกลับมามีประโยชน์ต่อคนส่วนรวมอีกด้วย ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม โดยกำไรสุทธิหักค่าใช้จ่าย มีการจัดสรรเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) ปันผลคืนสมาชิก 60% 2) กองทุนสวัสดิการ 17% 3) กองทุนพัฒนากลุ่ม 8% 4) ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 10% 5) กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 3% และ 6) กองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2%

ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 950 คน มีเงินฝากสะสม 9,500,000 บาท ช่วงปี 2549 - 2551 กลุ่มออมทรัพย์มีการเติบโตสูงสุด คือ มีจำนวนสมาชิก 1,600 คน มีเงินฝากสะสม 15,000,000 บาท และเป็นช่วงที่กลุ่มออมทรัพย์เปิดโอกาสให้คนภายนอกชุมชนสามารถกู้ยืมเงินจากกลุ่มได้ โดยใช้หลักทรัพย์ในการค้ำประกัน

2.2 กลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนาบ้านช่องพิน จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2553 ตามแนวคิดที่ต้องการสร้างระบบการทำงานให้กับกลุ่มผู้หญิงในชุมชนบ้านช่องพิน มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้

- 1) เพื่อฝึกนิสัยการออมเงินของกลุ่มผู้หญิงในชุมชนบ้านช่องพิน
- 2) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของผู้หญิงให้มีความสามารถทัดเทียมกับผู้ชายและเป็นที่ยอมรับในชุมชน
- 3) เพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกของคนในชุมชนในการดูแล อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- 4) เพื่อสร้างฐานการเรียนรู้และภาวะผู้นำในชุมชน

กลุ่มออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนาบ้านช่องพิน มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่มเหมือนกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพิน โดยกำไรสุทธิหักค่าใช้จ่าย มีการจัดสรรเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) ปันผลคืนสมาชิก 60% 2) กองทุนสวัสดิการ 17% 3) กองทุนพัฒนากลุ่ม 8% 4) ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 10% 5) กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 3% และ 6) กองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2% ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 285 คน มีเงินฝากสะสม จำนวน 1,000,000 บาท มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มจำนวน 4 คน

กลยุทธ์การออมทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว จัดเป็นกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่มีความเข้มแข็งในชุมชน เป็นกองทุนสำคัญในการบรรเทาทุกข์ของชุมชน เป็นกลุ่มการบริหารจัดการเพื่อฝึกนิสัยการออมเงิน ให้คนในชุมชนมีเงินทุนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเงินปันผลจากการเป็นสมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่งสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน ซึ่งปรากฏในรูปแบบของการสมทบทุนเป็นกองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม สำหรับใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟู ดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหน้าบ้านช่องฟีนนั่นเอง

3. กลยุทธ์การเสริมสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน

เป็นกลยุทธ์ของการทำกิจกรรมกลุ่มที่นำไปสู่รูปแบบการบริหารเชิงเศรษฐกิจชุมชน ลดการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ซึ่งกิจกรรมกลุ่มในชุมชนบ้านช่องฟีน ได้แก่

3.1 กลุ่มน้ำยาง เนื่องจากคนในชุมชนบ้านช่องฟีน มีการประกอบอาชีพการทำประมง และสวนยางพารา ปัญหาที่พบสำหรับอาชีพ 2 อาชีพดังกล่าว คือ การถูกเอารัดเอาเปรียบเรื่องราคาในการรับซื้อ จึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มน้ำยางบ้านช่องฟีนขึ้น เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ใช้รูปแบบการบริหารเชิงเศรษฐกิจชุมชน จัดตั้งขึ้นเพื่อลดการเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางที่มีการกำหนดราคาซื้อต่ำกว่าท้องตลาดทั่วไป ในการจัดตั้งครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2549 มีกรรมการกลุ่มแบบจิตอาสา จำนวน 3 คน และกรรมการกลุ่มดังกล่าวได้ไปศึกษาดูงาน ณ บ้านม่วงทวน ตำบลหารเทา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพิจิตร เพื่อนำความรู้จากการศึกษาดูงานมาปรับใช้ในการจัดตั้งกลุ่มน้ำยางในชุมชนตนเอง

หลังจากนั้นจึงร่วมกันกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม ประกอบด้วยคณะกรรมการ จำนวน 12 คน แต่กรรมการที่ทำหน้าที่ในการรับซื้อน้ำยาง มีเพียง 3 คนเท่านั้น และกลุ่มนี้ได้รับค่าตอบแทนเพียงวันละ 20 บาท ต่อมาเมื่อกลุ่มน้ำยางมีผลกำไรเพิ่มขึ้น จึงมีการปรับค่าตอบแทนให้แก่กรรมการ 3 คนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 200 บาท ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกกลุ่ม จำนวน 99 คน โดยสมาชิกต้องลงหุ้น หุ้นละ 500 บาท ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนระเบียบการลงหุ้น โดยทุกคนสามารถลงหุ้นได้มากกว่า 1 หุ้น มีข้อกำหนดในการบริหารเงินทุนกลุ่ม โดยกำไรสุทธิหักค่าใช้จ่าย มีการจัดสรรเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ปันผลคืนสมาชิก 60% กองทุนสวัสดิการ 17% กองทุนพัฒนากลุ่ม 8% ค่าตอบแทนคณะกรรมการ 10% กองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม 3% และกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย 2%

3.2 กลุ่มแพปลาชุมชน จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งในขณะนั้นชาวประมงในชุมชนบ้านช่องฟีนมีการจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก แต่กลับถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง แขนงนำในชุมชนจึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้งแพปลาชุมชนขึ้น เพื่อสร้างพลังในการต่อรองราคาสัตว์น้ำจากพ่อค้าคนกลางที่คอยเอารัดเอาเปรียบ สมาชิกเริ่มแรกส่วนใหญ่เป็นแกนนำหลักๆ และครอบครัวของแกนนำ จำนวน 90 คน ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องมีการลงหุ้นสะสม คนละ 100 บาท และแต่ละคนสามารถมีหุ้นได้ไม่เกิน 15 หุ้น ในช่วงแรกของการจัดตั้งกลุ่มฯ มีเงินทุนหมุนเวียน จำนวน 9,000 บาท และในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น 119 คน มีเงินทุนหมุนเวียน จำนวน 136,718 บาท

นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่มแพปลาชุมชน มีข้อดีกับสมาชิกและชุมชน คือ

- 1) เป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมง
- 2) เงินปันผลจากการเป็นสมาชิกกลุ่มแพปลา ส่วนหนึ่งสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนในรูปแบบของการสมทบทุนเป็นกองทุนฟื้นฟูทะเลและสิ่งแวดล้อม สำหรับใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟู ดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหน้าบ้านช่องพิน
- 3) เป็นการสร้างพลังการต่อรองและการประสานงานในการพัฒนาชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

4) เป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน

3.3 กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ เมื่อปริมาณสัตว์น้ำที่จับมาได้มีเป็นจำนวนมาก กลุ่มคนในชุมชนบ้านช่องพินจึงได้มีการรวมตัวกันและหาวิธีการจัดการสัตว์น้ำของตนเอง โดยการแปรรูปอาหารทะเลให้มีมาตรฐาน มีคุณภาพและปลอดภัย โดยการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภายใต้แบรนด์ “ร้านคนจับปลาทะเลสาบ จ.พัทลุง” สมาชิกของกลุ่มฯ ประกอบด้วย

1) ชาวประมงพื้นบ้านหรือสมาชิกในครอบครัวของชาวประมงพื้นบ้านหรือเป็นบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจด้านงานอนุรักษ์และร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์อย่างสม่ำเสมอและเป็นผู้บริโภคอาหารทะเลปลอดภัย

2) สมาชิกสามารถลงหุ้นเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนร้านคนจับปลาทะเลสาบ จ.พัทลุง หุ้นละ 100 บาท คนละไม่เกิน 20 หุ้น และต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ ประกอบด้วยชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนช่องพินและแม่บ้านชาวประมงพื้นบ้าน

ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีจำนวนทั้งสิ้น 54 คน มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มฯ เพื่อ

1) เพื่อต้องการให้ผู้หญิงในพื้นที่บ้านช่องพินได้ฝึกการทำงานและการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

2) เพื่อยกระดับผู้หญิงในการทำงานที่หลากหลายขึ้น ทั้งเยาวชน คนรุ่นใหม่ วัยกลางคน ผู้สูงวัยให้เข้าใจการทำแนวเขตอนุรักษ์ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และเข้าใจค่าว่าการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมยั่งยืนรับประโยชน์ร่วมกัน

3) เพื่อให้ผู้หญิงในชุมชนมีการแปรรูปพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของสัตว์น้ำในแบบฉบับอินทรีย์ (ต้องมีความปลอดภัยไม่เจือปนสารเคมีในลักษณะต่าง ๆ)

4) เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านหลังเลิกเรียน ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูป ได้แก่ กุ้งหวาน กุ้งแก้ว กุ้งแห้ง กุ้งส้ม มั่นกุ้ง ปลาบูตรีแล เนื้อตากแห้ง ปลาบูตรีตากแห้ง ปลาบูตรีตากแห้งทำดอกไม้ ปลาแมวผ้าตากแห้ง และปลาส้ม

จากกลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ผลการศึกษาได้ คือ ปัจจัยความสำเร็จและแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้านช่องพิน สามารถประเมินผลและกำหนดตัวชี้วัดของกลุ่มที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางหรือบรรทัดฐานการทำงานด้วยกระบวนการติดตาม

ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ สามารถตอบสนองเป้าหมายที่แท้จริงของการดำเนินงานของกลุ่มอันจะส่งผลดีต่อชุมชน ดังนั้นกลุ่มกิจกรรมที่มีคุณภาพ ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) ต้องมีกระบวนการสร้างคน มีการพัฒนาวิธีการทำงานใหม่ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
- 2) สมาชิกมีจิตสำนึกในการออมมากกว่าร่วมกันเพื่อกู้เงินแต่เพียงอย่างเดียว
- 3) สมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และสามารถคานอำนาจในเรื่องต่างๆ
- 4) กลุ่มมีอำนาจต่อรองมากขึ้นทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองท้องถิ่น
- 5) กลุ่มสามารถลดการพึ่งพิงจากภายนอกลงเรื่อยๆ
- 6) กรรมการต้องมีการหมุนเวียน ไม่ผูกขาดอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากเป็นคนเดิมก็ต้องเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและสมาชิกตรวจสอบที่มาของกรรมการได้
- 7) มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบ กติกา เพื่อช่วยเหลือสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ
- 8) การจัดสรรกำไรคืนสมาชิกเป็นสวัสดิการกองทุนต่าง ๆ ตามที่สมาชิกจะเห็นสมควร
- 9) มีผลในการเสริมสร้างอาชีพและคุณภาพชีวิตของสมาชิกให้ดีขึ้นเป็นลำดับ
- 10) กลุ่มต้องสามารถปิดบัญชีประจำเดือนและประจำปีได้ตามหลักการบัญชีทั่วไป
- 11) กลุ่มออมทรัพย์เป็นฐานให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทางด้านอื่น ๆ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร เป็นต้น

สรุปการวิจัย

ชุมชนบ้านช่องพิน เป็นพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนกลาง ซึ่งได้รับผลกระทบจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ปัญหาทะเลตื้นเขิน ปริมาณสัตว์น้ำลดน้อยลง ชาวประมงหลายครัวเรือนในพื้นที่ส่วนหนึ่งกลับการหันหลังให้กับปัญหา และไปประกอบอาชีพอื่นๆ นอกชุมชน และหากชุมชนต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จะดำเนินการฟื้นฟู ดูแล อนุรักษ์และแก้ไขต่อปัญหาที่เกิดขึ้น อาจเกิดความล่าช้าหรือสายเกินไป แกนนำและคนในชุมชนจึงร่วมมือกันหาวิธีการและออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานได้ 3 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์การปกป้องพื้นที่ประมง กลยุทธ์การออม และกลยุทธ์การเสริมสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และผลที่เกิดขึ้นจากกลยุทธ์ดังกล่าว ประกอบด้วย

1. มีรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือมีการจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ที่ชัดเจน มีการกำหนดขนาดและเครื่องมือในการทำประมง มีการกำหนดกติกาการทำประมงที่ถูกกำหนดโดยชุมชน
2. มีกองทุนฟื้นฟูทะเล ซึ่งเป็นกองทุนที่ได้รับเงินสมทบจากการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านช่องพิน สำหรับใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟู ดูแล และอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหน้าบ้านช่องพิน

3. ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจากภาคีเครือข่าย อาทิ หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด จังหวัดพัทลุง สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่ 5 จังหวัดสงขลา สำนักงานประมงอำเภอ ประมงจังหวัดพัทลุง และสมาคมรักษ์ทะเลไทย

4. จากการสัมภาษณ์ชาวประมงในพื้นที่ พบว่า มีความแตกต่างของปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ระหว่างในเขตอนุรักษ์ฯ โดยการวางอวน 1 ครั้งจับสัตว์น้ำได้จำนวน 13 กิโลกรัม อีกทั้งมีปลาหลากหลายชนิด เช่น ปลามิหลิง ปลาหัวโหม่ง ปลาหัวอ่อน ปลาแมว ปลาบุตรี และกุ้ง ส่วนนอกเขตอนุรักษ์ฯ จับสัตว์น้ำได้เพียง 13 ตัว ได้แก่ ปลาเนื้ออ่อนและปลาหัวโหม่ง และสิ่งที่สามารถบ่งชี้อีกประการหนึ่งคือ ชาวประมงสามารถลดต้นทุนค่าน้ำมันในการออกเรือไปจับสัตว์น้ำ เนื่องจากออกไปไม่ไกลก็สามารถจับสัตว์น้ำในปริมาณที่สามารถเลี้ยงชีพได้

5. คนในชุมชนบ้านช่องพินที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการบ้านช่องพินและออมทรัพย์ผู้หญิงเพื่อการพัฒนาบ้านช่องพิน ช่วยส่งเสริมการออมและให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงเงินทุนในการประกอบอาชีพ

6. กลุ่มน้ำยาง กลุ่มแพปลาชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปสัตว์น้ำ เป็นกิจกรรมกลุ่มในรูปแบบการบริหารเชิงเศรษฐกิจชุมชน กล่าวคือ เป็นการรวมกลุ่มกันของคนชุมชนบ้านช่องพิน เพื่อดำเนินธุรกิจชุมชนขนาดเล็ก ด้วยการระดมหุ้นและปันผลคืนสมาชิก จะไม่เน้นการแข่งขันแต่เน้นความร่วมมือกันระหว่างชุมชน เพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่คนในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาจะเห็นว่า ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยภาพรวมมีแนวโน้มดีขึ้น ทั้งนี้เกิดขึ้นเพราะความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านช่องพินที่เกิดความตระหนักในการบริหารจัดการดูแลทรัพยากรของตนเอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต โดยมีการวางแผนกำหนดทิศทางอย่างชัดเจน ด้วยการเรียนรู้ ค้นหา ทดลอง และปฏิบัติการหลายๆวิธี จนเกิดเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีความหลากหลาย แต่ทุกกิจกรรมมีกลยุทธ์ในการดำเนินงาน คือ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้รับการฟื้นฟู ดูแล และเกิดการอนุรักษ์ในเชิงประจักษ์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ เพ็งหนู และคณะ (2559) ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการภายใต้โครงการ “กตিকাชุมชนเพื่อการทำประมงยั่งยืน” ของชุมชนบ้านช่องพิน หมู่ 2 ต.เกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง พบว่า กตিকাข้อตกลงต่างๆของชุมชนที่ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมคุยหลายๆครั้ง จนเป็นที่ยอมรับร่วมกันและตกลงที่จะปฏิบัติภายใต้กตিকাข้อตกลงร่วม มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตการทำมาหากินของคนในชุมชนที่มุ่งเน้นเป้าสูงสุด คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในทะเลสาบอันจะส่งผลต่อการเกิดชุมชนที่เข้มแข็งได้และอาชีพประมงที่ยั่งยืนในอนาคต เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านช่องพินซึ่งมีแกนนำและสมาชิกในชุมชนที่มีความมุ่งมั่นและ

ยื่นหยัดในการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ของตนเอง โดยผ่านกระบวนการทำกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ กันมา ยาวนาน จนเกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อหาวิธีการในการสร้างการเปลี่ยนแปลงการสร้าง หลักประกันความมั่นคงทางอาหารและการทำประมงอย่างรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

1. สามารถนำผลสรุปการศึกษาสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบและแหล่งการเรียนรู้ของการจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วม สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีส่วนร่วมและ ยั่งยืนของชุมชนบ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง นำไปผลักดันสู่แผน นโยบายในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

- เกษม จันทรแก้ว. (2545). *การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน*. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยรัตน์ จุสปาโล และคณะ. (2557). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งเพื่อการ พึ่งตนเองของชาวประมงพื้นบ้านใน ต.เกาะสาหร่าย อ.เมือง จ.สตูล*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เบญจวรรณ เฟื่องหนู และคณะ. (2557). *สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม*. สมาคมรักษ์ทะเลไทย.
- เบญจวรรณ เฟื่องหนู และคณะ. (2558). *การยกระดับกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมีส่วน ร่วมสู่อาชีพประมงยั่งยืน*.สงขลา : คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- เบญจวรรณ เฟื่องหนู และคณะ. (2559). *กติกาสังคมเพื่อการทำประมงยั่งยืน*. สงขลา : คณะการจัดการ สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- ศราวุธ ชูชื่น และคณะ. (2562). *ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนกับบทเรียนการจัดการทรัพยากร ชายฝั่งของบ้านช่องพิน ตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง*. สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย.